

ФАУНА КАЖАНІВ КАНІВСЬКОГО ПРИРОДНОГО ЗАПОВІДНИКА

Надія Ружіленко¹, Віталій Грищенко¹,
Віталій Межжерін², Олександр Цвельх³

¹ Канівський природний заповідник (Канів),

² Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Київ),

³ Інститут зоології ім. І. І. Шмальгаузена (Київ)

Ruzhilenko N., Grishchenko V., Mezherin V., Tsvelykh O. Bat fauna of the Kaniv natural reserves. — In the nature reserve fauna, 8 bat species were registered (3 of them lead a settled life, other 5 ones were noticed in spring-autumn period). Among them there is a species, included in the Red data book of Ukraine, *Barbastella barbastellus*.

У фауні заповідника зареєстровано 8 видів кажанів (3 види ведуть осілий спосіб життя, решта 5 відмічені у весняно-осінній період). Серед них – один вид, занесений до "Червоної книги" (1994) – *Barbastella barbastellus*.

Нічниця водяна (*Myotis daubentoni*). Колонії та одиничні поселення цього виду відмічені на Зміїних островах (останці лівобережної борової тераси на Канівському водосховищі) у весняно-літній період. В польоті над садибою заповідника *M. daubentoni* спостерігали 11.06.87. Ймовірно, що цей вид оселяється і на заплавних островах заповідника.

Вухань бурий (*Plecotus auritus*). Зрідка поодинокі екземпляри відмічалися у нагірній частині заповідника в літньо-осінній період. Зимус. Місця зимівлі не встановлені. В грудні окремі особини даного виду залітали в гуртожиток на садибі заповідника (1976 та 1981 р.).

Нетопир малий (*Pipistrellus pipistrellus*). Звичайний вид. Зустрічається у нагірній частині заповідника і на заплавних островах, де більш бага-

точисельний. На заплавному о. Круглик тварин цього виду переважно знаходили під корою тополі чорної. В липні 1984 р. регулярні вильоти на полювання *P. pipistrellus* спостерігали з гніздової нірки берегової ластівки на о. Шелестів. На заплавному острові Заріччя, який був затоплений при заповненні Канівського водосховища, в 1949–1955 рр. знаходили *P. pipistrellus* обох статей, в тому числі і лактуючих самок (збори Л. Короткевич, Л. Зимбалецької; колекція Зоологічного музею Київського університету ім. Тараса Шевченка). Не зимує.

Нетопир Натузюса (*P. nathusii*). Звичайний вид. Відмічений у нагірній частині заповідника і на заплавних островах. Колонія цього виду (разом з *P. pipistrellus*) виявлена в дуплі граба у нагірній частині заповідника (1973 р.) Восени цих тварин у грабовій діброві знаходили під корою граба. Найбільш пізня знахідка *P. nathusii* восени зареєстрована 16.09.87. Не зимує.

Вечірниця руда (*Nyctalus noctula*). Фоновий вид у весняно-осінній період у нагірній частині заповідника. Колонії даного виду виявлені тут в дуплах верби білої, тополі білої, граба (не більше 30 особин у окремій колонії). Колонія *N. noctula* чисельністю близько 30 особин виявлена в дуплі дерева серед затопленого лісу на о. Круглик. Переважну більшість в колонії (80 %) склали самки. Найбільш ранні і пізні строки перебування цього виду на території заповідника зареєстровані відповідно 29.04.87 та 7.10.81. Остання дата стосується, очевидно, пролітної особини (дорослий самець ввійманий в гуртожитку на садибі заповідника). Розміри даної особини суттєво переважали граничні розміри кажанів цього виду з України (Абеленцев та ін., 1956). Не зимує.

Кажан пізній (*Eptesicus serotinus*). Осілий звичайний вид. Зустрічається у нагірній частині заповідника, переважно на садибі. Зимує на горіщах старих дерев'яних будівель. Цих тварин на зимівлі також знаходили в погребях (13.11.91), в кочегарці гуртожитку (23.02.96), у складському приміщенні (30.05.95, загинула особина). Найбільш рання поява *E. serotinus* після зимівлі відмічена 25.04.97. Зареєстрований випадок добування цього виду котом на садибі заповідника 25.02.87.

Широковух європейський (*Barbastella barbastellus*). Рідкісний вид. Зрідка одиничні знахідки тварин цього виду реєстрували у нагірній частині заповідника: 15.07.88 (самка), 6.11.90 (самка) – в старих дерев'яних будівлях на садибі заповідника; 7.03.92 (самець) – на стіні урвища в ур. “Мар’їн яр”, де, очевидно, зимував (Ружиленко, Цвельх, 1992; Ружиленко, 1998). Загиблий дорослий самець *B. barbastellus* знайдений у м. Каневі 18.05.98 р.

Кажан двоколірний (*Vespertilio murinus*). Рідкісний вид. Зареєстровані знахідки 4-х екз. на садибі заповідника: в травні 1983 р. одна особина виявлена в штучному гнізді для міських ластівок (повідомлення Л. Смогоржевського); 26.03.91, загиблий самець знайдений на садибі заповідника; 20.05 та 27.05.93, самка і самець – залетіли в будівлю (Ружиленко, Цвельх, 1992; Ружиленко, 1998).

Обговорення

Рукокрилі практично не заселяють різноманітні штучні гніздівлі, які регулярно і в значній кількості розвішували в заповіднику. Не займали вони і спеціальних штучних схованок, що розвішували на початку 70-х років. Кільцювання кажанів в заповіднику проводилось спорадично і в незначній кількості. Даних про повторні зустрічі закільцьованих тварин немає.

За результатами досліджень деяких авторів у районі Середнього Придніпров'я (Козлова, Сологор, 1975; Петрусенко, Сологор, 1981; Сологор, 1981) серед кажанів, які наявні і у фауні заповідника, масовими видами є *Nyctalus noctula*, *Pipistrellus pipistrellus*, *P. nathusii*, *Plecotus auritus*, *Eptesicus serotinus*. Звичайним, але не чисельним видом є *Myotis daubentoni*. До рідкісних видів належать *Barbastella barbastellus* та *Vespertilio murinus*.

На території Канівського заповідника можливі знахідки *Myotis nattereri* і *Nyctalus leisleri*, які виявлені в районі Середнього Придніпров'я (Сологор, 1981; Лихотоп, Сологор, 1991).

Література

1. *Абеленцев В. І., Підоплічко І. Г., Попов Б. М.* Фауна України. Ссавці. – К., 1956. – Т. 1, вип. 1. – 446 с.
2. *Козлова А. З., Сологор Е. А.* Зоогеографический анализ насекомоядных и рукокрылых Среднего Приднепровья // Тез. докл. VI Всес. зоогеогр. конф. – Кишинев: Штиинца, 1975. – С. 115.
3. *Лихотоп Р. И., Сологор Е. А.* Новые находки рукокрылых, занесенных в Красную книгу УССР // Вестн. зоологии. – 1991. – **25**, № 1. – С. 87.
4. *Петрусенко А. А., Сологор Е. А.* К определению роли рукокрылых в экосистемах Среднего Приднепровья // Вестн. зоологии. – 1981. – **15**, № 6. – С. 44–47.
5. *Ружиленко Н. С.* Червонокнижні та регіонально рідкісні види ссавців Канівського природного заповідника // Роль охоронюваних природних територій у збереженні біорізноманіття: Мат-ли конф., присвяч. 75-річчю Канів. зап-ка (м. Канів 6–8 вересня 1998 р.). – Канів, 1998. – С. 229–230.
6. *Ружиленко Н. С., Цвельх А. Н.* Находки редких видов рукокрылых в Каневском заповеднике // Вестн. зоологии. – 1992, № 1. – С. 57.
7. *Сологор Е. А.* Рукокрылые Среднего Приднепровья и их охрана // Биол. аспекты охраны редк. животных. – Москва, 1981. – С. 106–107.
8. *Червона книга України.* Тваринний світ. – Київ: “Укр. енцикл.”, 1994. – 464 с.

Національна академія наук України
Інститут зоології ім. Івана Шмальгаузена
Українське теріологічне товариство
Міністерство охорони навколишнього природного середовища
та ядерної безпеки України

**ЄВРОПЕЙСЬКА
НІЧ КАЖАНІВ '98
В УКРАЇНІ**

Праці Теріологічної Школи, випуск 1

*Видання здійснено за сприяння
Посольства Королівства Нідерландів в Україні
та Екологічного центру "ДЕЛЬТА"*

Київ: 1998